

Norges gjennomføring og bidrag til å oppfylle globale mål for natur

Naturavtalens mål 2:

Sikre at det innen 2030 er iverksatt effektiv restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet, for å forbedre naturmangfold og økosystemfunksjoner og -tjenester samt økologisk tilstand* og sammenheng.

*Med «økologisk tilstand» menes «status og utvikling for funksjoner, struktur og produktivitet i en naturtypes lokaliteter sett i lys av aktuelle påvirkningsfaktorer», jfr. Naturmangfoldlovens §3 bokstav s.

Miljødirektoratet	Direktoratsgruppe	
Tiltak og virkemidler i dag (Status) (deloppdrag 3)		
3.1 Tiltak og virkemidler nevnt i Natur for livet	<p>Relevante tiltak og virkemidler, status for gjennomføring og resultater/effekt</p> <p>✓ <u>Kartlegging av forringede økosystemer</u> Natur for livet s. 65: "Vi har i dag ingen systematisk oversikt over forringede økosystemer, med unntak av for vannforekomster". Dette gjelder fortsatt i 2023. "For Norges del må man først avklare hva som bør regnes som forringede økosystemer, og hvilke som bør prioriteres for eventuell restaurering, for å fullt ut kunne vurdere om målet er nådd. Det krever et arbeid med å klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer. I dag er dette gjort kun for vannforekomster i ferskvann og kyst (vannforskriften). Når dette er gjort, kan en starte arbeidet med å peke ut områder som bør restaureres".</p> <p>Status for gjennomføring Det er ikke gjennomført noen samlet kartlegging av forringede økosystemer i Norge, med unntak av vannforekomster, men grunnet lav dekningsgrad på faktiske overvåkingsdata for økologisk og kjemisk tilstand er dette i stor grad basert på ekspertvurderinger. Det foregår imidlertid naturtypekartlegging etter NiN-metodikken, der lokalitetskvalitet bestemmes. Basiskartleggingen i verneområder inkluderer også påvirkningsfaktorer. Det er i</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Det er ingen tiltak eller virkemidler i Natur for livet som peker direkte til NVEs ansvarsområder.</p> <p>Landbruksdirektoratet: ikke besvart</p>

tillegg kartlagt inngrepsstatus i enkelte naturtyper, med tanke på restaurering. Et eksempel på dette er at drenerte myrer i verneområder er kartfestet. Bakkesannheter er likevel nødvendig for alle områdene.

- ✓ Arbeidet med økologisk tilstand for hovedøkosystemene Natur for livet s. 84, kap. 5.3 Å utvikle mål for god tilstand: "Når mål for tilstand er fastsatt, vil regjeringen innrette den samlede virkemiddelbruken med sikte på å opprettholde ønsket tilstand i områder og økosystemer der tilstanden er god nok, og å forbedre tilstanden i områder der tilstanden ikke er god nok i forhold til fastsatte mål. Regjeringen vil bruke dette som et verktøy for å effektivisere naturforvaltningen, og for å prioritere aktuelle restaureringstiltak i samsvar med Aichi-mål 15. Det er regjeringens mål at en forvaltning basert på definerte mål for økologisk tilstand bør kunne være på plass innen 2020".

Status for gjennomføring

- ✓ En forvaltning basert på definerte mål for økologisk tilstand er ikke på plass i 2023. Vi fikk i supplerende tildelingsbrev av 27.9. 2021 oppdrag fra KLD om oppfølging av klassifiseringen av hovedøkosystemene på land - fremgangsmåte for å sette mål og kunnskapsgrunnlag for å nå målet om 15 pst. restaurering. Som del av oppdraget ble vi bedt om å vurdere hvorvidt fagsystemet for økologisk tilstand kan brukes, evt. med justeringer, som et kunnskapsgrunnlag for å innrette innsatsen mot å nå målet

Statens vegvesen:

Ikke besvart

om 15 prosent restaurering. Kort oppsummert var svaret vårt på denne delen av oppdraget at systemet kan videreutvikles slik at det på sikt kan bli nyttig som verktøy for å innrette innsatsen mot å nå restaureringsmålet, men at det er mye arbeid som gjenstår før vi eventuelt kommer dit.

I Stortingsmeldingen Natur for livet ble det understreket at: *restaurering av myr er, sammen med forbedring av tilstand i henhold til vannforvaltningsplanene, regjeringens viktigste tiltak for å følge opp det internasjonale målet om å restaurere minst 15 prosent av forringede økosystemer.* Restaurering av myr og vassdrag omtales derfor her:

- ✓ Restaurering av vassdrag
Meld St. 14 kap. 5.5.2 viser til helhetlig vannforvaltning og det tverrsektorielle samarbeidet under oppfølgingen av vannforskriften som et viktig verktøy i arbeidet for god tilstand i vann. Miljødirektoratet i samarbeid med relevante direktorat har utarbeidet en strategi for restaurering i vassdrag som har som mål å restaurere minst 15 % av forringede vassdrag i Norge i perioden 2021-2030 og å reversere den negative trenden slik at vi i 2030 restaurerer vassdrag i en høyere takt enn vassdrag forringes. Det skal nå lages en handlingsplan som ta sikte på en helhetlig tilnærming til vassdrag og kriterier for prioritering av hvilke vassdrag som skal restaureres.

Fiskeridirektoratet:
Ikke besvart

Regionale vannforvaltningsplaner med tiltaksprogram jf. vannforskriften setter miljømål for vann og lister tiltak som er nødvendige for at miljømålene om god miljøtilstand nås. Tiltaksprogrammene omfatter blant annet miljøforbedrende tiltak mot forurensning av næringsstoffer, forsuring og miljøgifter i tillegg til restaureringstiltak i vannforekomster som er påvirket av fysiske inngrep. Restaureringstiltakene skal forbedre vandrings- og spredningsveier, forbedre fysiske og vannføringsforhold i vannforekomster og bedre vannkvaliteten. Virkemidler for å gjennomføre restaureringstiltakene spenner fra regelverksoppfølging og pålagte tiltak til tilskuddsordninger.

Status for gjennomføring

Regionale vannforvaltningsplaner 2021-2027 er godkjent av Klima- og miljødepartementet i samråd med Olje- og energidepartementet og andre berørte departement. Tiltaksprogrammene omfatter over 12.000 tiltak fordelt på rundt en fjerdedel av vannforekomstene. Av disse er ca. 1.600 tiltak for fysisk restaurering.

Miljødirektoratet administrerer en årlig tilskuddordning for vannmiljøtiltak, der restaurering prioriteres. Gjennom denne ordningen er det i årene 2021-2023 delt ut 63 millioner kroner til 239 prosjekter.

Effekt

Oppgitt forventet effekt er at miljømålene vil nås for rundt 90 % av vannforekomstene innen 2027, mens det for rundt 10 % av vannforekomstene vil ta lenger tid for at miljømålene

Forsvarsbygg:

Ikke besvart

nås. Oppgitt forventet forbedring forutsetter at tiltakene bli igangsatt og har nødvendig effekt. En del av tiltakene er kun kunnskapsinnhenting og vil ikke i seg selv føre til miljøforbedring. Det er grunn til å anta at mengde vannforekomster som reelt sett når miljømålene er lavere enn 90 %.

- ✓ Plan for restaurering av våtmark i Norge
Den første planen ble utarbeidet i et samarbeid mellom Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet i 2016, og denne ble revidert i 2020 for å virke i fem nye år.

Status for gjennomføring

Planen er under implementering. Det er siden 2016 restaurert om lag 140 myrer, tettet 365 km grøfter, og ca. 200 dekar torvuttak er restaurert. Majoriteten av tiltakene er gjennomført i verneområder, men i økende grad også på Statskoggrunn og på kommunal og privat grunn. Satsningen har resultert i kunnskapsinnhenting og kompetanseheving, primært hos Statsforvalteren og Miljødirektoratet, inkludert Statens naturoppsyn.

Det er i mindre grad restaurert annen våtmark enn myr, dels fordi planen har målsetting om klimagassreduksjon knyttet til tiltak, dels fordi slike tiltak ofte er store og kostbare, samt krever forprosjektering med større utredninger.

Effekt

Effekten av tiltakene overvåkes ved opplegg for bevaringsmål i verneområder (NatReg/NatStat). Den umiddelbare og synlige effekten av restaureringstiltak i myr ved tetting av drenggrøfter, er at myra blir våtere. Allerede det første året etter tiltak reetableres ofte torvmoser. I følge overvåking av enkelte restaurerte myrer, vender øyenstikkere og andre insekter tilbake til myra, det samme gjør ulike arter av våtmarksfugl.

Klimagassoovervåking gjennomføres i ett restaurert myrområde i Trysil. Overvåkingen er nå i sitt femte år og er foreløpig i tråd med resultater fra internasjonal overvåking.

Direktoratet for mineralforvaltning:

Natur for livet omtaler mineralnæring og gruvedrift på land, i konkretiseringen av økosystemet skog.

Plan- og bygningsloven og mineralloven er nevnt, som virkemidler.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Restaurering UN Restaurering av UN har foregått over lengre tid i naturtypene slåttemyr - og mark og kystlynghei uten at dette er blitt systematisk overvåket. For slåttemark blir det nå til sammen (via miljø- og jordbruksmidler) tatt vare på ca. 1000 slåttemarker dvs. 8000-9000 dekar, hvorav de fleste er blitt igangsatt hevd gjennom restaurering¹. For UN åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone er det nylig startet effektovervåking, slik at en mangler resultatet å vise til per dags dato². ✓ Uttak av fremmede arter Se faktaark for mål 6. <p>Frivillig skogvern sorterer under annen rapportering (vern), men er i tillegg et godt virkemiddel for restaurering av skog. Det foregår minimalt med restaurering av skog utenfor vernegrensene. Skogvern bør derfor sees i sammenheng med restaureringsmålet.</p>	
3.2 Andre tiltak og virkemidler i regi av miljøforvaltningen	Relevante tiltak og virkemidler, status for gjennomføring og resultater/effekt	
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bekjempelse av fremmede, skadelige organismer - tiltaksplan 2020-2025 	Norges vassdrags- og energidirektorat: Miljøforvaltningens tiltak og virkemidler er innarbeidet i NVEs regelverk og forvaltningspraksis.

¹ Svalheim 2022. Kunnskapsgrunnlag for slåttemark og lauveng for nasjonal handlingsplanperiode 2023-2037. NIBIO Rapport 8:138

² Miljødirektoratet - [Effektovervåking av truede arter og naturtyper](https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/miljoovervaking/overvakingprogrammer/natur-pa-land/effektovervaking-av-trua-arter-og-naturtyper/), <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/miljoovervaking/overvakingprogrammer/natur-pa-land/effektovervaking-av-trua-arter-og-naturtyper/>

- ✓ Skog, hovedsakelig tiltak i verneområder (uttak av fremmede treslag).
- ✓ Helhetlig tiltaksplan for Oslofjord har mål om "... at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, restaurere viktige naturverdier, fremme et aktivt friluftsliv og ivareta det biologiske mangfoldet i fjorden". I tillegg til at selve fjorden er et restaureringsprosjekt, er det 4 tiltak som går på vassdrag, klimatilpasning, naturverdier, marin natur og veiledning.
- ✓ 17 kyst- og fjordområder er prioritert for opprydding i forurenset sjøbunn, jr. handlingsplan i Stortingsmelding 14 (2006-2007, "Sammen for et giftfritt miljø"). Mange av de større og viktige havnene er ryddet.
- ✓ Det ryddes stillehavsøsters i Agder, Vestfold og Akershus, og i Viken.
- ✓ Trua natur-prosjektet

Utover restaurering av åpen grunnlendt kalkmark, medførte trua natur-prosjektet identifisering av ytterligere terrestriske naturtyper med behov for restaurering, slik som sanddynemark (Restaurering av terrestrisk natur - forslag til konkrete prosjekter, oppdrag fra KLD, 2021)

Landbruksdirektoratet:

Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021 - 2030: Departementsgruppen for vannforvaltning ga i mars 2022 sin tilslutning til foreslått nasjonal strategi. Direktorsgruppen skal følge opp strategien med en nasjonal handlingsplan for restaurering av vassdrag. Arbeidet med handlingsplanen er ikke startet ennå. Regionale vannforvaltningsplaner og tilsvarende tiltaksprogram, utarbeidet av fylkeskommuner som er utpekt som vannregionmyndigheter. Klima- og miljødepartement godkjenner planene som deretter settes i verk.

[Vann-Nett.](#)

Statens vegvesen:

Ikke besvart

Fiskeridirektoratet:

Ikke besvart

Forsvarsbygg:

Ikke besvart

Direktoratet for mineralforvaltning:

Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD) eier 15 nedlagte bergverk, og har delegert forvaltningen av disse til DMF. Miljødirektoratet har gitt pålegg etter forurensningsloven til NFD om forurensnings-reducerende tiltak ved 3 av disse bergverkene (Løkken Verk i Orkland kommune, Folldal Verk i Folldal kommune og Sulitjelma Gruber i Fauske kommune). Miljødirektoratet som forurensningsmyndighet har virkemiddelet (påleggshjemmelen), mens DMF på vegne av NFD står for gjennomføringen. Gjennomføring av tiltak i henhold til pålegg er ikke ledd i myndighetsutøvelsen etter mineralloven. Miljøtiltakene er imidlertid del av DMF sitt oppdrag i tildelingsbrevet fra NFD, og finansieres over statsbudsjettet. Virkemidlene som forurensningsmyndigheten har etter forurensningsloven gir dermed grunnlaget for at NFD som statlig eier av nedlagte bergverk får bevilget midler til forurensningsreducerende tiltak, som på sikt kan bedre eller i det minste unngå forverring av leveforholdene til ulike arter ved gruveområdene.

Miljødirektoratet har videre stilt krav om vannovervåking ved de samme bergverkene etter vannforskriften. Dette gjennomføres også av DMF, og

		formålet med overvåkingen er å kartlegge om vannkvaliteten forverres eller holder seg stabil. Forurensningsmyndighetens virkemidler etter vannforskriften medfører også her at midler tildeles over statsbudsjettet for gjennomføring av oppgaven.
3.3 Tiltak og virkemidler i kommuner og sektorer	<p>Relevante tiltak og virkemidler, status for gjennomføring og resultater/effekt</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bekkeåpninger - Bekjempelse av fremmede arter - Tilskuddsordninger for restaurering av kulturbetinget natur - Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025) 	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: NVE følger opp føringer/mål i EUs vannrammedirektiv/vannforskriften. Mål om god økologisk tilstand i vannforekomster. Vilårsrevisjoner er det viktigste verktøyet vi har i dag for å forbedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag. Også standard naturforvatningsvilkår er viktig verktøy for å få til miljøforbedringer i regulerte vassdrag. På grunnlag av vannforvaltningsplanene for perioden 2022-2027 skal tiltak iverksettes for å nå det nasjonale målet om god økologisk tilstand i 2027. Vedtak om gjennomføring av enkelttiltak treffes av ansvarlig myndighet etter relevant lovgivning</p> <p>NVE har utarbeidet en egen handlingsplan for oppfølging av den nasjonale strategien for restaurering av vassdrag. Økt informasjonsutveksling og samarbeid mellom ulike seksjoner i NVE for samordnet restaureringsinnsats i prioriterte vassdrag. Sentrale tiltak og virkemidler for miljøforbedringer er revisjoner av eldre konsesjoner, innkallinger og fjerning av vassdragsanlegg, oppfølging av inngrep i verna vassdrag, oppfølging av konsesjoner i driftsfasen og sikrings- og miljøtiltak.</p> <p>NVE kan gi tilskudd til både planlegging, utredning og/eller gjennomføring av fysiske miljøtiltak med mål om å forbedre miljøforholdene på vassdragsdeler tilknyttet eldre inngrep som kanalisering, flom- og erosjonssikring . Eksempler på miljøtilpasning kan være å flytte eller fjerne eksisterende sikringsanlegg tilbake vekk fra elven (tilbaketrukket løsning), eller omgjøre terskler til mer naturlige terskler/korte stryk, tilføre naturlig substrat på elvebunnen eller å åpne gamle elveløp.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Landbruksforvaltningen har en rekke tilskuddsordninger som kan bidra til å oppnå dette målet. Listen under er ikke uttømmende;</p> <p>Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): SMIL-ordningen gir midler til frivillige kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak. Kulturlandskapstiltak skal bla ta vare på og skjøtte jordbrukets</p>

kulturlandskap og biologisk verdifulle arealer i jordbruket. Innenfor forurensningstiltak er gjenåpning av bekkelukkinger, etablering og vedlikehold av fangdammer, etablering av våtmarksområder og kantsoner blant de viktigste tiltak for restaurering. Det er stor interesse for å utføre SMIL-tiltak og det forventes flere søknader fremover.

Tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap og verdensarvområder kan også benyttes til for å oppnå dette målet innenfor spesielt viktige kulturlandskap.

Klima- og miljøprogrammet (KMP): KMP gir prosjektmidler til kunnskap om hvordan jordbruket kan bidra til at arealer kan gjenoppta noen av sine tidligere funksjonsområder ved å gjennomføre restaurering helt eller delvis. Dette inkluderer bl.a. kunnskap om tiltak som ivaretar biomangfold og kulturverdier i jordbrukslandskap. I tillegg kan det gis støtte til prosjekter om naturbaserte løsninger.

Forskrift om nydyrking: generelt forbud mot nydyrking av myr.

Statens vegvesen:

Vi arbeider etter tiltakshierarkiet, som er forankret i Statens vegvesens Veileder for konsekvensutredninger, V 712 og i Miljødirektoratets veileder «Konsekvensutredninger for klima og miljø, M-1941. Tiltakshierarkiet går ut på å unngå, avbøte, reparere og kompensere inngrep i natur. Dette er en planleggingsmetodikk som kan brukes ved planlegging av større og mindre tiltak i Statens vegvesen. Statens vegvesen har i samarbeid med Miljødirektoratet og andre myndigheter utarbeidet en Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021 - 2030³. Vi har også spilt inn behovet for en overordnet strategi for naturrestaurering for transportsektoren i kommende NTP⁴. Statens vegvesen leder også arbeidet med utvikling av et opplegg for naturnøytral veg, dette skal blir et målstyringsverktøy for å minimere negativ påvirkning på natur. Naturrestaurering er et av virkemidlene for å tilnærme seg nøytralitet⁵.

Fiskeridirektoratet:

Havressursloven og akvakulturloven.

Forsvarsbygg:

– Vannprøvetakingsprogram - tiltak ved overskridelser.

³ [Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030 \(vannportalen.no\)](https://vannportalen.no)

⁴ [klima-og-miljo-l2254353.pdf \(regjeringen.no\)](https://regjeringen.no)

⁵ [klima-og-miljo-l2254353.pdf \(regjeringen.no\)](https://regjeringen.no)

		<ul style="list-style-type: none"> – Kartlegging av forurensede områder. – Sanering av forurensning - balansere behov for opprydning og ivaretagelse av natur. – Rivning av installasjoner - tilbake stille naturen ved å fjerne bygg, skytebaner, installasjoner, gjerder osv. – Naturrestaurering. For eksempel fjerne uønskede arter, revegetere og terrengforming. Legge til rette for reetablering av natur og artsmangfold. – Arealplanlegging. – Forsvarssektorens felles miljøstrategi. – Det gjennomføres enkelte FoU tiltak ift. påvirkning av dyr, planter og natur. – Forvaltning/ivaretagelse av vernet natur hvor sektoren er grunneier. – Områder med begrenset ferdsel sikrer ivaretagelse av natur. – Elektrifisering av havner bidrar til redusert utslipp. – Sektoren har ikke noe system for å dokumentere og evaluere/sammenstille resultater og effekter ved naturrestaurering. – For vannovervåkning sammenstilles resultater og rapporteres årlig. Overskridelse av konsesjonsgrense for forurensning eller sterk økning medfører tiltak. – Ved PFAS forurensning dokumenteres mengde deponert ren PFAS, men for bly, kobber ol. sanert fra f.eks. skytebaner registreres kun total mengde forurenset masse. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Kommunen kan gjennom plan- og bygningsloven stille krav til etterbruk av masseuttak. Dette kan eksempelvis være krav til nytt arealformål, krav om tilbakefylling og reetablering av vegetasjon.</p>
3.4 Måloppnåelse	<p>A) Hvordan vurderer man effekten av disse tiltakene og virkemiddelbruken?</p> <p>Vurdering av effekten av disse tiltakene og virkemiddelbruken:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vannforskriften: Effekt av tiltak måles ved overvåking/undersøkelser av økologisk og kjemisk tilstand i vassdrag og kystvann. Overvåking skjer som oppfølging av vedtak etter regelverk, for eksempel gjennom pålagt overvåking, som en del av finansiering til selve tiltaket eller gjennom regional tiltaksovervåking. Overvåkingsdata samles 	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Restaureringstiltak som følge av krav i vanddirektivet har gitt bedre tilstand i mange av våre vann og vassdrag.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Bruken av jordbruksavtalens virkemidler vurderes årlig i en særskilt rapport (virkemiddelvurderingen). Vurderingen omfatter blant annet prioritering av midler, søknadsprosess, potensial for forbedring av forvaltning og bruk av midler. Effekten av enkelttiltak utredes separat</p>

	<p>i vårt fagsystem Vannmiljø og er tilgjengelig for innsyn for alle.</p> <p>✓ Tiltak i verneområder: Forvaltningsmyndighet for verneområdene overvåker effekten av restaureringstiltak gjennom systemet for bevaringsmål (NatStat/NatReg)</p>	<p>gjennom oppdrag til eksterne forskningsinstitusjoner (ved behov), og prosjekter finansiert gjennom KMP og andre prosjektmidler over LUF.</p> <p>Regionale vannforvaltningsplaner og tilsvarende tiltaksprogram viser også oppnådd fremdrift og arbeid med ulike miljøtiltak i jordbruket og utsatte vannforekomster hvor det kreves styrking av innsats.</p> <p>Mer om datagrunnlag, måling av effekt og måloppnåelse se faktaark 21.</p> <p>Statens vegvesen: Statens vegvesen restaurerer natur i ulike prosjekter som berører naturareal ved å for eksempel revegetere arealer, tilbakeføre gyteområder for fisk i elver, fjerne vandringshinder i elver, åpne opp gamle veifyllinger i strømmende vann, restaurere tidligere forringede arealer tilbake til natur, etc.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Første skrittet her må være å avklare den nasjonale forståelsen av målet når det gjelder bredden av relevante tiltak, ref ovenfor om CBD sin veiledning og hva den sier. Så må forståelsen av målet også tolkes slik at det blir klart hvilken tilstand som det tas utgangspunkt i, det uberørte eller det endrede. Siden målet tydelig handler om økosystemets evne til tjenesteproduksjon så må det etter Fiskeridirektoratets mening være det endrede systemet som er utgangspunktet der det har vært drevet fiskeri lenge. Fiskeriforvaltningens tiltak for å gjenoppbygge bestander er dermed sentrale rehabiliteringstiltak å se hen til når måloppnåelsen skal vurderes. De arealene dette gjelder skal dermed ikke tilbakeføres til opprinnelig tilstand uten at det foreligger ytterligere kunnskap som tilsier et strengere mål.</p> <p>Forsvarsbygg: Forsvarsbygg overvåker utlekking fra en stor del av områdene der det forekommer forurensende aktiviteter og der det har blitt utført sanering. Ved overskridelser av satt mål vurderes det ytterligere tiltak. Vurderingene skjer i hovedsak prosjektspesifikt og ikke på et overordnet nivå.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ukjent om det gjøres en konkret vurdering av virkemiddelbruk spesifikt for skog og mineralnæring.</p>
	<p>B) Systemer for å måle progresjon og effekt</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat:</p>

	Se over	<p>NVE har ingen egne systemer for å måle progresjon eller effekt. For oppfølging av vandirektivet forholder vi oss til frister og miljømål i de nasjonalt godkjente vannforvaltningsplanene. Resultater for tilskudd til miljøtiltak skal måles gjennom positive virkninger på biologisk mangfold, fiskebestander, fiske og annet friluftsliv knyttet til vassdraget, og/eller vassdragstilknyttede kulturminner og kulturlandskap.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Samme som nevnt ovenfor. Den årlige miljøstatistikken innhentet fra ulike tilskuddsordninger kan også brukes til å se nærmere på trender og progresjon for enkelte tiltak innen hver ordning. For oversikt over vannstatus i Norge (f.eks. økologisk tilstand, påvirkning, tiltak) er Vann-Nett verktøyet (supplert med regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram).</p> <p>Statens vegvesen: Vi har de to nye indikatorene «indikator for naturmangfold» og «indikator for all natur». Vi håper at metodikken for naturnøytral vei som er under utvikling vil kunne tas i bruk i løpet av få år. Utvikling av et arealregnskap for sektoren vil også kunne bidra til forsterket målstyring når det gjelder arealbesparelse i prosjekt. Statens vegvesen har også utviklet en intern miljøstyringspolicy for utbyggingsprosjektene.</p> <p>Fiskeridirektoratet: De som overvåker hvor de forskjellige fiskeriene foregår og de som overvåker tilstanden</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forsvarsbygg har per i dag ingen systemer for å måle dette. – Vannovervåkningsprogrammet måler årlig utvikling i utlekkede mengder. – Ved miljøsanering i sedimenter blir naturens evne til reproduksjon målt i det enkelte prosjekt over en begrenset tidsperiode. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ukjent om det er laget systemer for å måle.</p>
3.5 Vurdering av situasjonen i 2030 med eksisterende og planlagte tiltak og	<p>A) Situasjonen i 2030 med videreføring av iverksatte tiltak og virkemidler (dvs. 0-alternativet).</p> <p>Meld. St. 14 (2015-2016)- Natur for Livet står det følgende: "Restaurering av myr er, sammen med forbedring av tilstand i henhold til vannforvaltningsplanene, regjeringens viktigste tiltak for</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Dersom alle planlagte nye industriprosjekter og større elektrifiseringstiltak gjennomføres, så anslås det at kraftteterspørselen kan øke med opp mot 34 TWh i 2030⁷. Det er knyttet stor usikkerhet til</p>

⁷ Miljødirektoratet 2023. Klimatiltak i Norge mot 2030.

virkemidler (0-alternativ)	<p>å følge opp det internasjonale målet om å restaurere minst 15 prosent av forringede økosystemer".</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Myrrestaurering Vi forventer at de aller fleste myrene i verneområder er restaurert innen 2025, gitt dagens tempo⁶. Det er usikkert hvor mye myr som kan restaureres utenfor vernegrensene innen 2030, med eksisterende virkemidler og dagens organisering av arbeidet. Sannsynligvis langt fra nok for å oppnå målet. ✓ Vassdragsrestaurering Forbedring av tilstand i henhold til vannforvaltningsplanene 2022-2027 og Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030. Vi forventer en forbedring av tilstand i elver, innsjøer og kystvann med oppfølging av regionale vannforvaltningsplaner med tiltaksprogram. Dette forutsetter tilstrekkelig finansiering av miljøtiltakene, og at miljøtilstanden ikke samtidig forringes som følge av pågående eller ny aktivitet/nye inngrep. <p>Vi har ingen samlet oversikt over forringet natur i Norge, og vi vet ikke hvor mange prosent av forringet natur vi har restaurert til nå. Vi vet imidlertid at vi ikke greier å holde tritt med den forringelsen av natur som nå skjer, og at vi ikke nådde Aichimål 15 om restaurering av minst 15% forringet areal innen 2020. Når målet nå er å iverksette effektiv restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet, vet vi at det må en helt annen innsats til for å nå målet.</p>	<p>hvor mye ny kraft som kan realiseres⁸, men det forventes et betydelig omfang. Behovet for restaurering av miljø vil trolig øke.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Det er krevende å prioritere fysisk restaurering på bekostning av andre viktige miljøformål inklusive vannmiljøformål, ikke minst ettersom det pr dags dato ikke foreligger en handlingsplan for restaurering.</p> <p>Statens vegvesen: Der det stilles lovpålagt krav, restaurerer Statens vegvesen natur som en del av prosjektet. I dag er det kun krav til å restaurere den aller mest verdifulle naturen. Vi sikrer naturlig revegetering ved gjenbruk av stedlige masser. Statens vegvesen har også gjort flere tiltak for å fjerne fiskehinder i forbindelse med eksisterende veg. Det er ingen veiprosjekter som iverksetter tiltak som gjør at naturen er fullt ut restaurert etter at utbyggingen er ferdig. Hvis vi fortsetter med restaurering i nåværende tempo vil tilstanden i 2030 være forverret.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Dette kan vurderes når den nasjonale forståelsen av målet er avklart.</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Et skarpere fokus på å beholde eksisterende naturverdier kombinert med en kontinuerlig opprydning/restaurering tilsier at situasjonen kan bli noe bedre i 2030 sammenlignet med i dag. – Den sikkerhetspolitiske situasjonen tilsier at det kan bli behov for mer øving og behov for flere øvingsområder. Dette vil kunne medføre en forverret situasjon mot 2030. – De to punktene over kombinert gjør det vanskelig å si noe sikkert om situasjonen i 2030-2050. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Oppfølgingen av etterbruk i reguleringsplaner for masseuttak er relativt fersk, men det er mulig å anta at det kan gi en marginal forbedring dersom det fortsettes å veilede kommunene i å planlegge etterbruken for masseuttak.</p>
	<p>B) Situasjonen i 2030 med planlagte tiltak og virkemidler.</p> <p>Man forventer en bedring av status for Oslofjorden med de tiltakene som er foreslått i helhetlig tiltaksplan.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Forventer at situasjonen er totalt sett er forverret i 2030, men at det er større fokus på og gjennomføring av restaureringstiltak enn i dag.</p> <p>Landbruksdirektoratet:</p>

⁶ Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025), tabell 2.

⁸ NVE 2023. Høringssvar fra NVE - NOU 2023:3 Mer av alt raskere. [Høringssvar fra NVE - NOU 2023-3 Mer av alt - Raskere.pdf](#)

		<p>Vi forventer noe forbedring når det gjelder vannøkosystemer, grunnet at en utarbeidet nasjonal handlingsplan kan fremme mer fysisk restaurering.</p> <p>Statens vegvesen: Hvis de nye indikatorene, jf. ovenfor, tas i bruk i alle fremtidige veiprojekter og det prioriteres å satse på naturnøytrale veier, jf. metodikken nevnt ovenfor, vil fremtidige veiprojekter i større grad enn nå bidra til å restaurere mer forringet natur. Tilstanden i 2030 vil derfor være forbedret.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Dette kan vurderes når den nasjonale forståelsen av målet er avklart.</p> <p>Forsvarsbygg: Dersom langtidsplan for miljøsanering i sektoren utarbeidet for perioden frem til 2030 får tilstrekkelig finansiering, vil svaret her være det samme som i punkt A.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ikke kjent med hvilke tiltak og virkemidler til nå som ikke er iverksatt.</p>
<p>Tiltak og virkemidler for å nå målet (deloppdrag 3, 5 og 6)</p>		
<p>4.1 Bruk av eksisterende og planlagte tiltak og virkemidler for å nå Kunming-Montreal-målet?</p>	<p>A) Eksisterende tiltak og virkemidler som er/kan være særskilt effektive for å nå målet, eller planlagte tiltak og virkemidler med potensial for god effekt, på kort (2030) og lengre (2050) sikt</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ forbedring av tilstand og økologisk potensial i henhold til vannforvaltningsplanene 2022-2027 (tiltak i tråd med vannforskriften) og nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030 ✓ restaurering av myr (tiltak i tråd med plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025)) ✓ bekjempelse av fremmede arter (tiltak i tråd med tiltaksplan for bekjempelse av fremmede skadelige organismer (2020-2025) og fremmede arter med egen handlingsplan) ✓ Restaurering av forringet natur i verneområder for å forbedre tilstanden i tråd med verneformålet (Tiltak prioriteres i tråd med Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2020-2025)). ✓ restaurering av økosystemer i tråd med handlingsplaner for utvalgte naturtyper, disse identifisere også viktige synergier i tverrsektorielle finansieringer. Virkemiddelet utvalgte naturtyper medfører også vektlegging hos 	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Øke naturfaretilskudd til NVE i perioden 2021-2030 slik at det er mer midler til rene miljøtiltak/restaureringstiltak i vassdrag.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Flere av landbrukets nasjonale, regionale og lokale miljøvirkemidler er viktige for å nå målet. Virkemidlene inviterer til søknader på et bredt spekter av miljømål og -tiltak. Prioritering av tiltak er avhengig av hvilke tiltak det søkes om tilskudd til.</p> <p>Nasjonale strategier for restaurering av vassdrag er også viktig.</p> <p>Statens vegvesen: Det må legges større vekt på å redusere nye naturinngrep i veiprojekter. Beslutningsgrunnlaget må styrkes i tidlig planleggingsfase. Kunnskapsgrunnlaget for konsekvenser for tap av natur må styrkes. Utvikling av et arealregnskap, indikator for naturmangfold og naturnøytral veg, er bidrag til dette. Forringet natur i tidligere prosjekter bør vurderes restaurert.</p> <p><i>Kommentar fra Nye Veier:</i></p>

	<p>sektorer som tildeler tilskudd, og medfører derfor økt tverrsektorielle satsninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden ⁹ er igangsatt for å gjenskape god miljøtilstand og restaurere viktige naturverdier i en større norsk fjord ✓ 17 kyst- og fjordområder er prioritert for opprydding i forurenset sjøbunn i Stortingsmelding 14 (2006-2007). 	<p>Det bør vurderes om man kan se hen til det som er gjort innen vannforvaltningen opp mot vanddirektivet og regionale vannforvaltningsplaner; et lignende arbeid som har kommet lenger. Kanskje noe av dette kan gjenbrukes/tilpasses til natur på land? Det er satt tydelige mål til forbedring, etablert system for klassifisering av tilstand, databaser etablert, regionale tiltaksplaner som gjelder alle bransjer/tiltak, oppfølging og rullering av tiltaksplaner. I tillegg er vegnormalene og føringer i disse viktige; justeringer må gjøres for å møte krav om og legge til rette for gjenbruk av vei og redusert arealforbruk.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Gitt at restaurering i det marine for fiskeri sin del består av enten fravær av fiskeri, avslutning, eller gjenoppbygging av bestander så finnes de nødvendige og relevante virkemidlene i havressursloven. Dersom restaurering blir et mål i seg selv, det vil si at restriksjoner på fiske ikke ellers kan begrunnes i et behov for å begrense påvirkningene på målarter eller økosystemet ellers så må det avklares om havressursloven slik den er utformet i dag hjemler forbud mot fiske. Tilsvarende gjelder for akvakulturloven.</p> <p>Forsvarsbygg: FDs prioritering og bevilgning til miljøsaneringsprosjekter er et effektivt virkemiddel.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Plan- og bygningsloven gir mulighet til å gjennomføre tiltak for restaurering av områder hvor det har vært drevet masseuttak. DMF som fagmyndighet kan veilede og gi råd om masseuttaksetableringer og lokalisering av disse. Mineralloven gir ikke hjemmel til å stille vilkår om restaurering. DMF har ikke kapasitet til å følge opp og veilede i tilstrekkelig grad</p>
	<p>B) Eksisterende tiltak og virkemidler som kan gi bedre effekt enn i dag dersom de gjennomføres/brukes i større omfang og/eller forvaltes på en annen måte</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Forbedring av tilstand i henhold til vannforvaltningsplanene 2022-2027 (tiltak i tråd med vannforskriften) og nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030. Økt fokus også på å restaurere økologiske sammenhenger fra vann til land (eks. kantsoner, tiltak for vanntilknytt naturtyper) 	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: NVEs tilskudd- og bistandsordning (kap.1820, post 22,60) har overlapp med andre tilskuddsordninger (Miljødirektoratet og landbrukets SMIL og RMP tilskudd). NVE ønsker tettere dialog med andre sektormyndigheter om prioritering av tilskudd til restaurering av vassdrag for en bedret nasjonal nytte-kost vurdering.</p> <p>Landbruksdirektoratet:</p>

⁹ [Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

- ✓ **Restaurering av myr** (tiltak i tråd med plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025)). For oppskalering av arbeidet trengs kompetanseheving også hos andre aktører enn miljøforvaltningen og styrking av kapasiteten for gjennomføring.
- ✓ **Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden** er et godt grep som bør sikres tilstrekkelig finansiering for gjennomføring. Modellen fra Oslofjorden kan også med fordel vurderes for andre fjordsystemer og kystområder, som har store utfordringer og restaureringsbehov. Inkluderer blant annet tråle- og fiskestopp.

Undersøke muligheten for at areal som er aktuelt for restaurering også inngår i kartleggingen etter Miljødirektoratets instruks, for å få stedfestet kunnskap om forringet natur.

Flere tiltak under eksempelvis SMIL kan gi bedre effekt om disse gjennomføres i større omfang, inkl. istandsetting av verdifulle kulturmarker, etablering av kantsoner og gjenåpning av bekkelukkinger, etablering av våtmarksområder.

Koordinering av gjennomføring av tiltak over SMIL av statsforvaltere og kommuner gjennom aktiv involvering av grunneiere kan bidra til å oppnå restaurering i regional skala.

Statens vegvesen:

Hvis det legges større vekt på å redusere nye naturinngrep, og at det istedenfor å bygge ny veg prioriteres å bruke eksisterende vegareal med enkelte tilpasninger for å oppnå ønsket vegstandard, vil mye natur bli spart og behovet for restaurering vil bli mindre. Det må også satses på å restaurere natur som har blitt forringet i tidligere prosjekter.

Kommentar fra Nye Veier:

Det kan settes krav til kartlegging av potensialet for restaurering av natur i nærheten av prosjektet, og gjennomføring ifm prosjektet. Det er nødvendig med juridiske virkemidler for å kunne sikre gjennomføring av disse tiltakene. Per i dag vil dette ikke være mulig å få til mot en grunneiers vilje

Fiskeridirektoratet:

Ikke besvart

Forsvarsbygg:

- En annen balanse mellom saneringsnivå av forurensning og ivaretagelse av natur/restaurering vil kunne gi større effekter mot forringelse av natur.
- Ved høyere prioritering av økt naturrestaureringsgrad etter endte miljø- og riveprosjekter høyere, kan dette gi store effekter.
- Økte prioriteringer og ressurser til miljøsanering, rive-/sikringsprosjekter og naturrestaurering.

Dersom sektoren forringet nye arealer med natur, kan systematisk bruk av kompensasjonsareal hvor natur vernes eller restaureres være et effektivt virkemiddel.

Direktoratet for mineralforvaltning:

Ja, hvis kommunene i større grad benytter muligheten til å ha bestemmelser som kreve restaurering og tilbakeføring av uttaksområder.

	Det er samtidig viktig at kommuner regulerer masseuttak og bruker riktig arealformål i både kommuneplan og reguleringsplan.
C) Hvilke positive og negative virkninger har tiltakene og virkemiddelbruken beskrevet over for klima og klimatilpasning	
<p>Restaurering har stort sett positive virkninger for klima og klimatilpasning, men det varierer noe med type restaurering:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vassdrag: Positivt mtp klimatilpasning - flomdemping, overvannshåndtering m.m. ✓ Myr: Positiv mtp klimatilpasning - flomdemping, samt bidrag mot spredning av skogbranner. Positivt mtp karbonlagring, samt reduserte klimagassutslipp på lengre sikt. ✓ Marint: Helhetlig plan for større fjorder og kystområder vil kunne resultere i mer tareskog og dermed mer blått karbon. ✓ Uttak av fremmede karplanter, inkludert fremmede treslag: Virkningen for klima og klimatilpasning vil nok kunne variere noe, blant annet avhengig av art, omfang og tidsperspektiv. For eksempel vil uttak av plantefelt med fremmede treslag i skog i verneområder på noe sikt kunne resultere i stedegen skog som lagrer karbon og er robust mot klimaendringer. ✓ Semi-naturlige naturtyper: slik som utvalgte naturtyper slåttemark og kystlynghei, med lang hevd kan lagre tilnærmet like mye klimagasser per areal som skog¹⁰. <p>Samfunnsikkerhet Kystlynghei i god hevd medfører lavere risiko for villbranner. Skjøtsel av disse skjer som regel i samråd med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, og lokale brann- og redningsetater.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Restaureringstiltak kan medføre en rekke positive effekter, for eksempel fungere som naturbasert klimatilpasning, gi økt naturmangfold, bedre forholdene for friluftsliv og folkehelse osv.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Kantsoner kan stabilisere kanter av vassdrag og motvirke erosjon og forurensning. Gjenåpning av bekker og etablering av våtmarksområder vil redusere faren for flom og skredd. Forskrift om nydyrking er viktig for å redusere klimagassutslipp fra myr.</p> <p>Statens vegvesen: Det vil være positivt for klimaet å beholde eller restaurere natur og økosystemer. Målkonflikter med andre viktige samfunnshensyn bør utredes.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – En økning av naturrestaureringsprosjekter vil medføre økte utslipp fra anleggsarbeider. – Skarpere fokus på miljøkravene i anskaffelsen kan redusere de negative virkningene. – Ved miljøsanering i myr og skog vil raseringen medføre økte klimautslipp, ødelegge naturens evne til å utjevne store nedbørmengder og på sikt gi større utlekking av forurensning. – I prosjekter hvor natur restaureres, vil området på sikt ta opp større mengder CO₂. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Positive: Bestemmelser: Flere uttak vil i framtida bli etablert med krav om tilbakeføring. Arealformål: Bedre oversikt over hvor det foregår uttak og tilhørende krav.</p> <p>Negative: Kostnadsøkninger på kort sikt</p>
D) Tiltak og virkemidler som bør videreføres	

¹⁰ Bartlett mfl. 2020. Carbon storage in Norwegian ecosystems (revised edition). NINA Report 1774b.

	<p>Se pkt. 4.1. Effektive tiltak som med fordel kan oppskaleres og videreføres fordi de fungerer godt og gir god måloppnåelse eller potensielt god måloppnåelse.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Ulike tilskuddsordninger til konkrete restaureringsprosjekter bør fortsette og utvides. Ordninger sikrer at tiltak faktisk kommer til gjennomføring.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Alle eksisterende tiltak og virkemidler bør videreføres.</p> <p>Statens vegvesen: Bruk av firetrinnsmetodikken og tiltakshierarkiet må videreføres i utbyggingsprosjekter fordi det oppsummerer prioriteringsrekkefølgen på en god måte. Det er også viktig at vi fortsetter arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget, slik at konsekvensutredninger belyser hvor den viktige naturen finnes og hva som kan gjøres for å unngå, begrense, restaurere og kompensere inngrep.</p> <p><i>Kommentar fra Nye Veier:</i> Videre er det viktig at dette følges opp (rapporteres, etterspørres, måles på) gjennom resten av prosjektet helt til det er ferdigstilt, samt at det er tydelige planer for videre forvaltning/oppfølging av områdene/tiltakene.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rive- og saneringstiltak bør videreføres for å fjerne forurensning og tilbakestille naturen. – En fremtidig forutsigbar bevilgning fra FD til miljøsanering bør videreføres for å kunne legge langsiktige planer med riktig prioritering av effektive tiltak som gir størst kost/nytteeffekt. Det trengs en større politisk vilje fra myndighetene til å legge til rette for naturmangfold. – Videreføring av stengte områder for allmennheten. Der det er lite ferdsel blir det mindre skadevirkninger på naturmangfoldet. <p>Bruk av kompensasjonsareal bør videreføres for at det totale arealet av bevart natur skal øke.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Virkemiddel og tiltak eksisterer og bør videreføres</p>
	<p>E) Eksisterende tiltak og virkemidler som trolig vil være utilstrekkelige eller mindre effektive for å nå målet</p>	
	<p>Eksisterende tiltak og virkemidler for naturrestaurering bidrar alle til måloppnåelse. Det er likevel behov for langt flere tiltak og sterkere virkemidler for å nå målet.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Viktig at pågående arbeid med Nasjonal handlingsplaner og strategier (eksempelvis Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-</p>

		<p>2030) prioriteres/intensiveres slik at tiltak kan igangsettes i tide til å nå målene. Oppfølging av miljømål i godkjente vannforvaltningsplaner vil medføre mer restaurering av vassdrag.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Gjennomføring av tiltak på enkelteiendommer vil ikke være tilstrekkelig for å nå målene. Det er behov for initiativer som kan inspirere og koordinere innsats i større områder dersom man skal kunne oppnå restaurering på nedbørsfelt/vassdragsnivå.</p> <p>Statens vegvesen: Dagens nivå på satsing på naturrestaurering i utbyggingsprosjekter er for lav, siden det gjøres i for liten utstrekning. Det må satses mer på «gjenbruk» av arealer til utbygging, fremfor nybygg, for at veiprojekter skal beslaglegge mindre natur.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sektoren har ikke gitte definisjoner eller måleparametere som kan brukes for å beskrive dagens tilstand. Samtidig har ikke sektoren systemer som kan gi et overordnet bilde av dagens situasjon. Dermed foreligger det ikke et godt grunnlag for å evaluere utviklingen frem i tid. – Summen av de tiltak vi gjennomfører i dag er trolig ikke tilstrekkelig for å nå målet. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Spekulativt. Tilbakeføring og restaurering av områder med masseuttak forutsetter bruk av virkemidler og tiltak som er tilgjengelige, sterkere veiledning kan øke effekt, det samme kan strengere krav.</p>
	<p>F) Mangler det generelt tiltak og virkemidler for å kunne nå målet, eller mangler din sektor tiltak og virkemidler til å nå målet?</p> <p>Det mangler generelt tiltak og virkemidler for å nå målet, inkludert i miljøforvaltningen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nye juridiske virkemidler ✓ Kunnskapsinnhenting <p>Nasjonal restaureringsplan (oversikt, sektoransvar - og samarbeid, prioritering, midler)</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Det foreligger ingen hjemmel i vannressursloven som kan pålegge grunneier eller andre å gjennomføre restaureringstiltak. Det er heller ingen hjemmel i vannressursloven til å ekspropriere grunn for å gjennomføre nødvendige sikringstiltak eller restaureringstiltak.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Det er mangler på både samlet statlig nivå og i den enkelte sektoren. Det er behov for økt publikumskontakt og økt oppmerksomhet om behovene som grunnlag for at det kan settes klare nasjonale mål om restaurering av vassdrag. Først når dette er på plass kan det være</p>

grunnlag for tiltak finansiert over jordbrukssektoren og andre sektorer, og en statlig prioritering av midler til formålet.

Statens vegvesen:

Dersom en skal oppnå målet med å «Sikre at det innen 2030 er iverksatt effektiv restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer» er det behov for sterkere føringer om at hensyn til natur skal være en tydelig forutsetning ved planlegging av vegprosjekter og om at naturforbedrende tiltak skal prioriteres i vegprosjekter. Videre mangler vi i dag juridiske virkemidler for å sikre at arealer utenfor kan benyttes til å restaurere natur eller å iverksette tiltak som vil være positive for arter.

Kommentar fra Nye Veier:

Eksempler på tiltak som kan vurderes for å oppnå mål om restaurering:

- Tilbakeføring og restaurering av midlertidige arealer og sidearealer; i større omfang, bedre kvalitet, tydeligere krav og bedre langsiktig oppfølging.
- Arealer utenfor prosjektet kan restaureres/ kompenseres som del av prosjektet, f.eks i en viss prosentandel av nytt arealbeslag i prosjektet. Det medfører behov for juridiske virkemidler og samarbeid med miljømyndigheter for tilgang til og sikring av samt langsiktig oppfølging av arealene.
- Naturfond eller prising av natur. Ved inngrep i naturområder må utbygger betale en sum avhengig av størrelse på og viktighet av arealet. Fondet kan forvaltes av for eksempel Statsforvaltere, og benyttes til restaurering av arealer i sitt område. Det kan gjøres etter en prioritering av områder med behov/potensiale for restaurering og/eller etter hvilke nye arealer som blir beslaglagt. Ordningen kan føre til både lavere beslag av nye naturarealer (siden det har en kostnad), og sørge for at flere restaureringsprosjekter blir gjennomført. Det er også i tråd med tanke om samfunnsøkonomi og at ikke-prissatte virkninger også har en kostnad/verdi. Dette bør gjelde alle sektorer.
- Nasjonalt budsjett for antall dekar natur som kan bygges ned og skal restaureres per år (som for jordbruksareal). Budsjettet kan fordeles tydeligere ut på regioner eller bransjer, og følges opp både i planlagte og gjennomførte prosjekter.

Fiskeridirektoratet:

Ikke besvart

Forsvarsbygg:

		<p>Ja, både generelt og i sektoren mangler det oversikter/systemer som kan gi en systematisk tilnærming for å nå målet og det iverksettes for få tiltak/virkemidler for å nå målet.</p>
		<p>Direktoratet for mineralforvaltning: Nei, ikke for masseuttak som er regulert til riktig formål. For tilfeller hvor plan- og bygningsloven ikke blir benyttet til å sette bestemmelser om restaurering, vil sektorregelverket/mineralloven ikke gi hjemmel for å «rette opp» dette i konsesjonsvedtaket for drift.</p>
<p>4.2 Behov for nye tiltak og virkemidler for å nå Kunming-Montreal-målet?</p>	<p>A) Behov for nye tiltak og virkemidler for å nå målet på kort sikt (til 2030) og på lengre sikt (2050).</p> <p>Det er et helt klart behov for å innføre nye tiltak og virkemidler for at Norge skal kunne nå restaureringsmålet. EUs grønne giv kan i mange tilfeller vise vei, og sørge for at Norge ikke blir akterutseilt med tanke på gode virkemidler for å nå målene i Kunming-Montreal-rammeverket.</p> <p>Juridiske virkemidler Det er flere aktuelle EU-direktiv og forordninger av betydning for naturmangfold, for eksempel EUs forslag til naturrestaureringslov. Om denne vurderes til ikke å være EØS-relevant, bør flere av grepene og virkemidlene i lovverket adopteres inn i norsk forvaltning og lovgivning, slik at Norge settes i stand til å nå målene med tilsvarende verktøy som EU-landene.</p> <p>Vår vurdering er at miljømyndighetene har begrenset med virkemidler for å pålegge eller gjennomføre restaureringstiltak utenfor Svalbard, utenfor verneområder og i områder som ikke er forringet som følge av forurensning. Hvis Norge skal kunne nå målet, må store arealer av forringet natur også utenfor disse områdene restaureres. På bakgrunn av dette bør nye</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Et utvidet hjemmelsgrunnlag vil gi muligheter for å kunne pålegge fornuftige/nødvendige restaureringstiltak.</p> <p>Økte tilskuddsmidler til NVE vil gi mer restaurering.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Det er behov for en trinnvis økt kunnskap og oppmerksomhet om temaet si befolkningen om grunnlag for politikktutforming, og klare nasjonale føringer om restaurering av vassdrag. Antar at dette er en forutsetning for en statlig prioritering av midler til formålet.</p> <p>Statens vegvesen: Det vises til merknadene ovenfor under 4.1.F. Det er viktig at fremtidig NTP og den kommende stortingsmeldingen for å følge opp Naturavtalen samkjøres i mest mulig grad.</p>

bestemmelser vurderes. Vi viser her til besvarelse på oppdrag 16 i ETB, med leveringsfrist 1. september 2023.

- Jordlova: bestemmelser i § 9 om at dyrket jord ikke kan brukes til andre formål en jordbruksproduksjon, kan være til hinder for restaurering av naturlige kantsoner og flommark til tross for at naturlige kantsoner har stor samfunnsnytte for erosjonssikring, flomdemping, naturmangfold og begrenning av avrenning av næringsstoffer.
- Vannressursloven: Tidligere stortingsmeldinger om både naturmangold og kraftproduksjon har omtalt at det skal utredes å innføre naturforvaltningsvilkår i eldre vannkraftkonsesjoner der det er kjente miljøproblem. Dette vil eventuelt muliggjøre tiltak som forbedring av habitater og fiskepassasje i disse vassdragene, uten at dette går ut over kraftproduksjonen.

Andre tiltak og virkemidler

Vi viser til *Sivilsamfunnets naturpolitiske løsninger fram mot 2030 - For naturen* og oversikt over politiske tiltak som vil bidra til måloppnåelse, s. 26 https://www.forumfor.no/assets/docs/For-naturen_web.pdf

Vi ønsker i tillegg å framheve følgende overordnede, nødvendige grep som vil bidra til måloppnåelse:

- ✓ Styrking av kapasiteten for arbeidet med naturrestaurering på alle forvaltningsnivå
- ✓ Tilstrekkelig kunnskapsinnhenting for å gjøre de rette prioriteringene, inklusive kartfesting av forringet areal
- ✓ En nasjonal, strategisk restaureringsplan som inkluderer plattform for sektorsamarbeid og prioriteringer for arbeidet
- ✓ Økt satsning på tilskuddsordninger, inkludert opprettelse av nye ordninger, er et viktig incentiv for å få gjennomført restaureringstiltak i regionene, herunder økonomiske incentiver rettet mot kommunene for igangsetting av restaureringsprosjekter, med vilkår om tilstrekkelig kompetanse for gjennomføring og sikring av arealet etter restaurering

Fiskeridirektoratet:

Ikke behov på fiskerisiden med unntak av det mulige utredningsbehovet som er nevnt i 4.1.

Forsvarsbygg:

- Ja, en helt annen bevisstgjøring og prioritering må til. Offentlig krav, regelverk, definisjoner, konkretisering og rapportering må på plass.
- Å kartlegge eksisterende natur og beskytte er viktig. Samtidig må fokus endres fra mest kostnadseffektiv naturforvaltning til å la naturmangfold få en sterkere posisjon og målbar verdi.

Direktoratet for mineralforvaltning:

Det finnes ikke statistikk som sier noe om status for avsluttede masseuttak som er en forutsetning for å vurdere om det er mulig å nå målet på kort og lang sikt.

<p>✓ En utvidelse av dagens ordning med skogvern øremerket restaurering vil føre til ytterligere restaurering av forringet natur</p>	
<p>B) Hvilke oppgaver og ansvar bør nasjonale og regionale myndigheter ha, hva bør kommuner gjøre, og hva kan forventes av befolkningen?</p>	
<p>Generelt bør tiltak som forutsetter nasjonal og regional oversikt ledes av henholdsvis nasjonale og regionale myndigheter. Kommuner kan lede kommunale prosjekter og utføre tiltak ved tilstrekkelig kompetanse. Befolkningen kan bidra til måloppnåelse under ulike programmer/ordninger der det gis god nok informasjon og veiledning for forsvarlig gjennomføring av tiltak.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Ikke besvart</p> <p>Landbruksdirektoratet: Kommuner og statsforvaltere bør samordne regional restaurering på vassdragsnivå, og involverer flere grunneiere. Dvs. legge grunnlaget for å fremme storstilt restaurering der det er behov. Forutsetningen for at slike prosesser kan settes i gang er at en ser muligheten for finansiering av tiltakene.</p> <p>Statens vegvesen: Alle må bidra til å forbedre tilstanden for naturen ved å ta ansvar innenfor sin sektor. Det er viktig at fremtidig NTP og den kommende stortingsmeldingen for å følge opp Naturavtalen samkjøres i mest mulig grad. Det bør vurderes innført kontroll-/tilsynsordninger av hvorvidt naturinngrep følger krav i lovverket eller ikke.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart.</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forsvarssektoren forholder seg til de myndigheter/kommuner som får tildelt oppgaver knyttet til denne måloppnåelsen uten å ha meninger om hvilket nivå det legges til. Det viktigste er at de har nok ressurser til å behandle sakene innen forutsigbar og rimelig tid og følge de opp med tilstrekkelig kompetanse. – Det kan ikke forventes at befolkningen bidrar i det store på eget initiativ. Men det kan være hensiktsmessig med en kompetanseheving og økt forståelse hos kommuner og befolkning for å oppnå ønskede resultater. <p>Direktoratet for mineralforvaltning:</p>

		Mineralressursforvaltning, masseuttak og gruvedrift er faglig komplekse problemstillinger. Det bør være et nasjonalt (og regionalt) ansvar å veilede og eventuelt bistå kommunene i å bruke eksisterende virkemidler riktig.
	C) Positive og negative virkninger av tiltakene og virkemiddelbruken over for klima og klimatilpasning	
	Nye grep vil gi positive virkninger for klima og klimatilpasning, men det varierer noe med type restaurering, se pkt. 4.1.B)	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Ikke besvart</p> <p>Landbruksdirektoratet: Restaurering eller skjøtsel vil ha positiv effekt for klima og klimatilpasning gjennom forebygging mot erosjon, skred og flom. Tiltak som kantsoner og våtmarksområder også lagrer karbon.</p> <p>Statens vegvesen: Det vil være positivt for klima å opprettholde eller restaurere natur og økosystemer.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg: I gjennomføringsfase vil tiltakene medføre noe økt energiforbruk og CO₂ utslipp. Men på sikt vil tiltakene medføre økt CO₂ opptak i naturen og mindre erosjon og utvasking/flom ved ekstremnedbør.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ingen foreslåtte nye tiltak og virkemidler.</p>
4.3 Forutsetninger for vellykket gjennomføring av tiltak og virkemidler	<p>A) Hvilke forutsetninger (for eksempel ressurser, politikk, lovverk, samfunnsendringer, tverrsektorielt samarbeid) og hvilken forvaltningspraksis må være på plass for at en skal kunne gjennomføre tiltakene og virkemidlene over?</p> <p>Avklarte ansvarsforhold, gode samarbeidsarenaer med utstrakt sektorsamarbeid, klare prioriteringer, rapporteringskrav, samt tilstrekkelige midler til <i>både</i> kapasitet og tiltak, inkludert overvåking.</p> <p>Vi trenger å øke forståelsen, viktigheten, takten og kunnskapen om effektive måter for naturrestaurering i Norge. Internasjonalt samarbeid og ta i bruk kunnskapsbaserte metoder og best praksis om økosystembasert forvaltning¹¹. Mange land er langt framme, og det er mye å lære ved økt internasjonalt samarbeid med land som er kommet lenger enn oss på området.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Et utvidet hjemmelsgrunnlag for å lette restaureringsarbeidet vil trolig kreve endringer i vannressursloven eller utarbeidelse av en forskrift. Det bør vurderes sterkere føringer om å unngå naturforringelse.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Folkelig og politisk engasjement, ressurser, juridiske virkemidler, regional koordinering av innsats.</p> <p>Statens vegvesen: Dette er til dels omtalt i pkt 4.2. Noen av forutsetningene er at: Alle må bidra til å forbedre tilstanden for naturen ved å ta ansvar innenfor sin sektor. Det bør vurderes endringer i lovverk som sikrer mer naturvennlige løsninger ved inngrep i naturen. Det bør vurderes innført kontroll-</p>

¹¹ [Riverine Ecosystem Management: Science for Governing Towards a Sustainable Future | SpringerLink](#)

		/tilsynsordninger av hvorvidt naturinngrep følger krav i lovverket eller ikke.
		Fiskeridirektoratet: Nasjonal forståelse av målet må være på plass, ref innspill om relevante spørsmål her på skjemaets del 1.
		Forsvarsbygg: <ul style="list-style-type: none"> - Det kan være et behov for å se nærmere på miljødeleggelsene en sanering kan medføre sett opp imot ivaretagelse av natur. - Økonomi og vilje til å prioritere dette arbeidet er avgjørende. - Tilstrekkelige ressurser og kompetanse hos miljømyndigheter/saksbehandlingsledd er viktig for forutsigbar saksbehandlingstid. - Enkel og standardisert avklaring av ansvarlig miljømyndighet i enkeltsaker. - I dag mangler det insentiver for å gjennomføre naturrestaurering. - Det mangler rammebetingelser i Forsvarssektoren for økt naturrestaurering.
		Direktoratet for mineralforvaltning: Norge har en relativt liten og ny sentralforvaltning av mineraluttak. Regelverket er komplekst og relativt nytt. For å kunne drive målrettet og effektiv veiledning av kommunene, er det behov for å utvikle ny forvaltningspraksis, dette krever mer ressurser.
	B) Gitt at tiltakene og virkemidlene som er foreslått over, skal iverksettes, hvordan kan din sektor legge til rette for og hva kan din sektor gjøre for å sikre at disse blir gjennomført?	
Arbeidsfeltet må ha tilstrekkelig politisk prioritet, og følges opp med oppdrag til direktoratene. Vår sektor må synliggjøre behovet for nye grep og satsning for å nå målet. Det er et betydelig potensial i å øke innsatsen innen restaurering av vassdrag for naturlig flomdemping (retensjon) og bedre håndtering av ekstremnedbør/overvann i tettsteder (se beskrivelse i pkt. 3.1 over). Med økte budsjetterammer kunne det vært gitt tilskudd til mer enn dobbelt så mange prosjekter i løpet av de siste tre årene.		Norges vassdrags- og energidirektorat: Sette mer fokus på restaureringstiltak og jobbe for å øke tilskuddspotten. Vurdere juridiske aspekter rundt det å fremskaffe nødvendig hjemmel til å i større grad kunne pålegge restaureringstiltak.
		Landbruksdirektoratet: Klare nasjonale føringer og føringer i jordbruksoppgjøret om prioritering av arbeidet med restaurering og en styrking av rammer som kan brukes til dette.
		Statens vegvesen: Vi vil følge fremtidig lovverk, krav og metoder som berører utbygging i natur. Vi vil bruke målinger og indikatorer for å dokumentere hvor mye natur som blir forringet eller ikke. Vi vil kunne bidra med

		<p>erfaringer fra vellykkede prosjekter til andre aktører og myndigheter og til befolkningen generelt.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prioritering gjennom finansiering og rapportering vil legge til rette for at tiltak blir gjennomført. – Økt samarbeid innad i sektoren kan sikre måloppnåelse uten vesentlige negative konsekvenser for Forsvaret, men det forutsetter at sektoren har muligheter for oppgaveløsning, kompetanse, tilstrekkelig finansiering og ressurser. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: DMF kan i økt grad gi uttalelser og veilede kommunene i hvordan det kan være mulig å redusere behovet for å ta i bruk arealer til mineraluttak, avsette arealer riktig i planer og veilede kommunen i å stille krav til etterbruk og tilbakeføring/restaurering.</p>
<p>4.4 Måloppnåelse</p>	<p>Hva mangler ev. for å kunne måle progresjon mot målet og effekt av tiltakene og virkemiddelbruken? Trengs det ny kartlegging, overvåking, nye systemer eller annen kunnskap?</p> <p>Det er et generelt behov for overvåking for å se effekter av restaureringstiltak. Det må vurderes hvorvidt arbeidet med økologisk tilstand, og eventuell utvidelse av det, kan gi oss ønsket og formålstjenlig effektmåling i denne sammenhengen.</p> <p>Økt digitalisering som gir en samlet oversikt over restaureringstiltak i alle sektorer, med kartfestede data, i en tiltaksbase.</p> <p>En langsiktighet i opprettholdelse av tilstanden i/bevaring av arealene som restaureres vil også være en forutsetning for måloppnåelse.</p>	<p>tiltakene og virkemiddelbruken? Trengs det ny kartlegging,</p> <p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Ikke besvart</p> <p>Landbruksdirektoratet: SMIL-tiltak er per i dag ikke kartlagt og det er behov for slik kartlegging. Det er også behov for bedre bearbeiding av miljøstatistikken for å avdekke relevante trender.</p> <p>Statens vegvesen: Vi mangler en oversikt over forringet natur som kan restaureres. Vi må vite nærmere hvilken natur som er forringet og hvor og hvordan man kan iverksette tiltak for å forbedre tilstanden. Vi har også behov for å kunne dokumentere graden av forringelse og/eller restaurering via indikatorer (se omtale av indikatorer ovenfor) som bør være felles for hele utbyggingssektoren.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Det trengs klare definisjoner for hva som skal måles og hvordan.

		<p>– Når definisjoner er på plass, kan man starte systematisering av de data som allerede foreligger. Deretter så vurderes evt. behov for nye kartlegginger og overvåkinger.</p>
<p>4.5 Vurdering av situasjonen i 2030 dersom nye tiltak og virkemidler settes inn</p>	<p>Hvis alle foreslåtte grep kommer på plass innen kort tid, er det sannsynlig at Norge i 2030 er på god vei mot 30%-målet. Vi har da restaurert det aller meste av forringet natur i verneområdene, nye juridiske virkemidler er tatt i bruk, vi har god og kartfestet oversikt over forringet natur i Norge, vi har fått på plass gode arenaer for sektorsamarbeid, det restaureres store forringede arealer utenfor vernegrensene og vi har etablert et overvåkingsprogram for effektmåling av alle typer restaureringstiltak. Vi har oversikt over hva vi har av restaurert areal/areal under restaurering og har sikret disse arealene mot ny forringelse. Tilstrekkelig kapasitet på alle forvaltningsnivå, gode budsjetter og en god plan for prioritering av arbeidet er på plass.</p> <p>Vi har her ikke vurdert hvor realistisk det er at de foreslåtte tiltakene og virkemidlene kommer på plass innen kort tid.</p>	<p>Direktoratet for mineralforvaltning: Et nasjonalt planregister med oversikt over ulike bruk av arealformål i både kommuneplaner og reguleringsplaner vil være gunstig. (For DMF spesifikt formålet råstoffutvinning) Gjerne i syntese med data fra DMFs konsesjonsdatabase for mineraluttak i Norge (databasen er per i dag ikke gjort offentlig tilgjengelig.)</p> <p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Mer midler til restaureringstiltak og en lovendring/forskrift med nødvendig hjemmel vil føre til mer restaureringstiltak.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Flere vannforekomster blir restaurert.</p> <p>Statens vegvesen: Arealer med forringet natur i nye vegprosjekter vil være mindre i 2030 dersom vi får på plass tiltakene nevnt ovenfor. Dette er imidlertid avhengig av politikernes valg av alternativ for vegprosjekter. Det tar tid å restaurere natur, så effektene av restaurering vil nok ikke være fullt ut målbar allerede i 2030.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart</p> <p>Forsvarsbygg: Vi antar at situasjonen vil bli noe bedre ved å fortsette dagens praksis fordi sektoren trolig restaurerer mer enn hva som forringes. Men det foreligger ingen verktøy for å måle dette i dag. En annen usikkerhet som også vil påvirke situasjonen er økt aktivitet i sektoren gitt dagens trusselbilde.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ikke grunnlag for å svare</p>
<p>4.6 Vurdering av situasjonen i 2050 dersom nye tiltak og virkemidler settes inn</p>	<p>Vi har nådd målet om at 30% av forringet natur er under effektiv restaurering, og vi har god oversikt over hva vi har av forringet natur, hva som er restaurert og effekten av de ulike restaureringstiltakene.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Mer midler til restaureringstiltak og en lovendring/forskrift med nødvendig hjemmel vil føre til gjennomføring av flere restaureringstiltak. Bør være mulig å nå målet.</p> <p>Landbruksdirektoratet:</p>

		<p>Flere vannforekomster blir restaurert.</p> <p>Statens vegvesen: Arealer med forringet natur i nye vegprosjekter vil være vesentlig mindre i 2050 dersom vi får på plass tiltakene nevnt ovenfor. Effektene av restaurering vil nok være mulige å se i 2050 for prosjekter som iverksettes kort tid etter 2023.</p> <p>Fiskeridirektoratet: Ikke besvart.</p> <p>Forsvarsbygg: Vi antar at situasjonen vil bli noe bedre ved å fortsette dagens praksis fordi sektoren trolig restaurerer mer enn hva som forringes. Men det foreligger ingen verktøy for å måle dette i dag. En annen usikkerhet som også vil påvirke situasjonen er økt aktivitet i sektoren gitt dagens trusselbilde.</p> <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Ikke grunnlag for å svare</p>
<p>4.7 Har Norge særlig gode eller dårlige forutsetninger for å nå dette målet?</p>	<p>Vi har mindre grad av forringede økosystemer enn mange andre land med høyere befolkningstetthet. Således trolig enklere å reversere arealbruksendringer og gjenskape økologiske sammenhenger.</p> <p>Flere EU-land har allerede etablerte systemer for tilstand, indikatorer og rapportering gjennom fugledirektivet og habitatdirektivet. Her er ikke Norge like bra stilt, med unntak av systemet under vannforskriften.</p> <p>Innen restaurering av våtmark og vassdrag er arbeidet godt i gang i Norge, men vil likevel trenge politisk prioritet og ressurser dersom 203-målet skal kunne nås.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Norge burde ha gode forutsetninger for å nå målet. Flere sektorer har tilskuddsordninger som drar i samme retning. Et tverrsektorielt samarbeid bør være mulige (jf. Pkt 4.1 B).</p> <p>I en del tilfeller med eldre inngrep/utbygginger som har medført store skader på naturmiljøet/vassdraget, vil det være svært kostbart å restaurere. Tilskudd blir bare gitt i de tilfeller der man finner det fornuftig i et kost/nytte- perspektiv å restaurere.</p> <p>Landbruksdirektoratet: Politisk prioritering av restaurering er lav og det bevilges ikke nok ressurser til dette formålet. Landbrukssektoren har ikke tilstrekkelige midler til å gjennomføre store restaureringsprosjekter og heller ikke nødvendige regelverk for å legge til rette for top-down restaurering (initiert av kommuner og statsforvaltere).</p> <p>Statens vegvesen: Norge har gode forutsetninger for å nå dette målet dersom det besluttes politisk. Vi har natur som trenger restaurering og vi har fagkunnskap for mange ulike typer av restaurering. Vi har også internasjonalt samarbeid som gjør at vi kan innhente fagkunnskap om restaurering fra andre land.</p>

		<p>Fiskeridirektoratet: Norge har gode forutsetninger for å nå dette målet dersom det besluttes politisk. Vi har natur som trenger restaurering og vi har fagkunnskap for mange ulike typer av restaurering. Vi har også internasjonalt samarbeid som gjør at vi kan innhente fagkunnskap om restaurering fra andre land.</p> <p>Forsvarsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Norge har gode økonomiske forutsetninger. Vi er en nasjon med høy tillit til stat og regelverk. Norge er samtidig et demokrati med lite korrupsjon. Befolkningen har generelt høy kompetanse og nasjonen har også noe erfaring og kompetanse innen naturrestaurering og ivaretagelse av natur. – Norge har et godt lovverk fra før som kan bygges på for bedre ivaretagelse av naturmangfold. – Norge har gode utdanningsinstitusjoner, industri i privat næringsliv og ressurser til å bidra med teknologiutvikling som kan sikre måloppnåelse. – Men skal målet oppnås, må det være politisk vilje til å prioritere ressurser og skape gode rammebetingelser for gjennomføring av nødvendige tiltak. <p>Direktoratet for mineralforvaltning: Gode forutsetninger hvis det prioriteres å produsere veiledning og følge opp kommunale planer for masseforvaltning og masseuttak.</p> <p>Myndighetsrollen til DMF er i utvikling. DMF kan ved en mer utviklet rolle påvirke hvor og om uttak bør etableres - om uttak ikke bør etableres - om det finnes alternative kilder til masser og se uttak i sammenheng med overskuddsmasser.</p> <p>Regelverket/mineralloven er under revisjon. NOU 2022:8 Ny minerallov. Forslaget ligger til behandling hos NFD.</p>
<p>4.8 Konklusjon</p>	<p>Gitt vurderingene i del 4, oppsummer kort i hvilken grad (lav-middels-høy) Norge vil være i stand til å nå Kunming-Montreal-målet?</p> <p>Vår vurdering er at Norge i middels grad vil være i stand til å nå Kunming-Montreal-målet, gitt at de foreslåtte grepene i pkt. 4 kommer på plass innen kort tid.</p>	<p>Norges vassdrags- og energidirektorat: Med forutsetninger som nevnt over og med økt fokus på restaurering nasjonalt, vil vi langt på vei kunne nå målet. Forskriftsarbeid og lovendring er imidlertid tidkrevende. Fra handlingsplan til konkrete tiltak er også en prosess som erfaringsmessig tar tid. NVE vurderer</p>

Måloppnåelse vil imidlertid også avhenge av andre forhold enn de som er omtalt her. Hvis takten på forringelse av natur i Norge opprettholdes eller øker, vil sjansen for å nå målet bli dårligere. Det er derfor svært viktig at det parallelt med nye grep for å styrke arbeidet med restaurering også innføres nye virkemidler som sikrer at naturen som et knapphetsgode forvaltes forsvarlig.

derfor at Norge i middels grad vil være i stand til å nå målet i 2030, men forhåpentligvis kunne nå det i 2050.

Landbruksdirektoratet:

Lav: Norge har et eget nasjonalt mål om å gjenopprette minst 15 prosent av forringede vassdrag i Norge i perioden 2021-2030. I tillegg tilsier dagens virkemiddelbruk og politisk engasjement at restaurering ikke er høyt prioritert på tvers av de ulike sektorene.

Statens vegvesen:

Norge vil kunne nå dette målet.

Fiskeridirektoratet:

Viser tik 4.7

Forsvarsbygg:

Faktorer som må komme på plass for å nå målet

- Lover, forskrifter.
- Offentlige prioriteringer.
- Tverrsektorielt samarbeid.
- Gjenbruk av arealer ol.
- Rapportering og krav.
- Kompetanseheving både på myndighetsnivå og innen Forsvarssektoren.
- Utvikling av definisjoner og måleparametere for klassifisering av naturverdi.
- Endret prioritering mellom forurensning og naturmangfold. Evt. Spesifikke vurderinger på lokasjon. F.eks. ivaretagelse av myr.
- Klar tverrsektoriell miljøstrategi.
- Internkontroll og kvalitetssystemer som ivaretar naturverdi.

Direktoratet for mineralforvaltning:

Bedre forvaltning av mineraluttak og masseforvaltning generelt vil kunne bidra, men det er uvisst i hvilken grad og på hvilken tidshorisont. Vurderes i dag å i stor grad å være et ressurs spørsmål.

Vanskelig å si noe om i hvor høy grad dette er av betydning for å nå Kunming-Montreal